

Velikani naše epohe

*Ličnosti i djela
druge polovice
XX. stoljeća*

molekularna kemija danas je prioritetno područje istraživanja u najrazvijenijim zemljama svijeta: SAD, EZ, Japan. Ono što je do prije 20-tak godina bilo nezamislivo danas se ostvaruje u mnogim laboratorijima diljem svijeta: molekule se projektiraju i sintetiziraju da bi obavljale određenu funkciju. Može se reći da je organska kemija do prije 20-tak godina bila kemija molekula i međatatomskih kovalentnih veza; kemija današnje i nesumnjivo budućnosti jest kemija međumolekularnih veza i supermolekula.

Veliki je nedostatak ovog mikro-prikaza Lehnova znanstvenog opusa nemogućnost da se njegove molekule prikažu slikom — formulom. Ljepota njegovih molekula, njihovih prostornih oblika i simetrije nesumnjivo može predstavljati likovni estetski užitek i za ne-kemičare. U Lehnovu radu može se opaziti jedna artistska nota koja proizlazi iz njegova umjetničkog dara. Lehn je veliki zaljubljenik u klasičnu glazbu i izvrstan pijanist.

Na kraju svojeg znanstvenog predavanja održanog na dodjeli Nobelove nagrade 1987. godine Jean Marie Lehn je citirao kineskog mudraca Han Yua (768–824): »On ili ona koji sjede na dnu kanjona i promatraju nebo tvrdit će da je malo.« Za znanstvenika Jean Marie Lehna, međutim, sa sigurnošću se može reći da se »popo na planinu promatrajući nebo« i otkrio ljudskom rodu jedan značajan dio njegove ljepote i neizmjenosti.

Profesor Jean-Marie Lehn boravio je više puta u Zagrebu i održao predavanja na Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti te na sastanku kemičara Hrvatske 1989. godine. Suraduje s mnogim znanstvenicima diljem svijeta, pa tako i s Laboratorijem za stereo-kemiju i prirodne spojeve Instituta »Ruder Bošković« na zajedničkom projektu koji financira EZ. Svoje prijateljstvo prema našoj domovini iskazao je kao jedan od prvih Nobelovaca, potpisnika poznatog Apela za prestanak rata u Hrvatskoj.

Mladen Žinić

LÉVI-STRAUSS, CLAUDE (1908–)

Claude Lévi-Strauss, francuski antropolog i filozof rođen je u Bruxellesu u Belgiji 28. XII. 1908. Prvi znanstveni stupanj obranio je u Parizu te je uskoro primljen na sveučilište u Sao Paulu u Brazilu. U Južnoj Americi ostao je do 1939, najveći dio drugog svjetskog rata proveo je u SAD te se 1948. vratio u Pariz. Danas drži katedru antropologije na Collège de France. Premda je nedvojbeno jedan od najvećih antropologa našeg doba, antropologiji je pridonio uglavnom na filozofskim, pa čak i spekulativnim područjima te struke. No koliko je god njegova etnografska rasprava gusto tkana, ona počiva na pilikim temeljima terenskog rada. Štoviše, jedan od mnogih uzroka njegova visokog statusa u suvremenom akademskom svijetu upravo je taj antiempirizam i njegov vrlo uspješan pokušaj da ponovno ustanovi racionalističko i intelektualističko gledište u društvenim znanostima. On se ponajprije određuje kao glavni lik pokreta poznatog kao strukturalizam, koji je dominirao intelektualnim svijetom Britanije, SAD i zapadne Europe od kraja pedesetih do početka osamdesetih godina ovoga stoljeća i koji je tek nedavno počeo pokazivati znakovne gubljenja zamaha. Privremeni boravak u New Yorku omogućio je Lévi-Straussu da mnogo dozna ne samo o strukturalnoj lingvistici takozvane praške škole nego i o pionirskim radovima na polju kibernetike i informacijske teorije, koja se uglavnom povezuje sa Shannonom. Lévi-Strauss je kombinirao nove uvide matematičke teorije komunikacije s načelima sosiropske lingvistike i rezultat toga primijenio na poredbena proučavanja društva i kulture. Ta stvaralačka sinteza omogućila je generalizirati »strukturalizam« kao njegovo vlastito postignuće. Unatoc izvornosti svoga pristupa, njegov rad uvijek je ležao u sircu tradicionalne socijalne antropologije: srodstva, religija i mit. *Osnovne strukture srodstva* (Pariz 1949) dovele su u pitanje i na mnogo načina potkopale prijašnje analize. Među glavnim temama te opsežne studije jesu: dinotomija prirodakultura, zabrana incesta i vrste bračnih razmjena. One su utkane u opću perspektivu ljudskog društva, koja svrstava to djelo podrobne etnografske analize među glavna klasična djela filozofije i antropologije. Važna pojašnjenja tog rada, kao i važni eseji o temama koje su izravno povezane sa strukturalnom lingvistikom i komunikacijskom teorijom, mogu se naći u *Strukturalnoj antropologiji* (2 sveska, Pariz, 1953–73), gdje se ocrtava i njegovo kasnije bavljenje mitom. *Totemizam danas* (Pariz, 1962) uskoro je slijedila *Divlja misao* (Pariz, 1962), a te su dvije knjige ponudile interpretaciju logike totemističkih sustava i samog takozvanog totemizma, koja tvori vododjelnicu, moderne kognitivne i filozofske antropologije. Čitatelji su također uvedeni u proučavanje mita, koje je proteklih godina zauzelo gotovo svu Lévi-Straussovu pozornost i dalo četiri goleme monografije — njegove *Mitologike* (Pariz, 1964–72). Intelektualna autobiografija *Tužni tropi* (Pariz, 1955) vrijedan je komentar i izlaganje njegove rane misli.

KÔD SVIH KÔDOVA: STRUKTURALIZAM

Udžbenik neke zamisljive duhovne povijesti u kojemu ne bi bilo riječi o Claudeu Lévi-Straussu zasigurno ne bi bio pravi izvor znanja XX. stoljeća. Claude Lévi-Strauss jedan je od znanstvenika i intelektualaca bez kojeg bi društvena znanost današnjeg doba bila bitno siromašnija. Pa ipak, kada bismo

njegovo djelo željeli pobliže svrstati u čvrste disciplinarne obrascе, nastali bi veliki problemi. Je li on filozof? Sociolog? Antropolog? Lingvist? U svakome od tih područja njegovo se djelo osporava, ali jedno je sigurno: kada bismo o djelu diplomiranog filozofa i pravnika Claudea Lévi-Straussa raspravljali is-

ključivo u okvirima predratne empirijske američke antropologije, kako se često i čini, njegovo bi djelo bilo neshvaćeno i gotovo zaboravljeno. Često se tvrdi da su Straussovi empirijski doprinosi na području terenskog istraživanja skromni, da njegova važnost treba tražiti u onoj tradiciji akademske, salonske antropologije kojoj pripadaju Frazer, Durkheim i Lévy-Bruhl. Zato je prava sreća što se disciplinarnе granice ne podudaraju s intelektualnim ujećajem. Možda je zbog toga Lévi-Strauss na početku svoje *Strukturalne antropologije* jasno razdvojio zadatke etnologije i etnografije, kako bi na području etnologije, tj. na području proučavanja zakonitosti funkcioniranja društava, njegove misli mogle dobiti svoji puni zamah.

Biografija Lévi-Straussa vrlo je zanimljiva i poučna je propedeutika u njegovo djelo. Claude Lévi-Strauss rođen je u Bruxellesu godine 1908. u židovskoj obitelji u kojoj je vladala strast prema likovnoj i glazbenoj umjetnosti. One će se, kako ćemo vidjeti, često pojavljivati na stranicama njegovih djela i nećemo izreći neistinu ako njegovo djelo shvatimo kao jedno vagnerijansko umjetničko djelo u kojemu se zbrajaju mitovi, znanja, osjećaji i najrazličitiji umjetnički oblici. S druge strane, prema vlastitim riječima, od predaka nije naslijedio vjernu, nego jednu rizinu starijskih predmeta i stav koji izriče na sljedeći način: »Boli se spoznavanjem s vjericima negoli s racionalistima koji traže objašnjenje za sve i po svaku cijenu. Vjernici u najmanju ruku imaju smisao za tajanstveno, za one tajne koje po mome mišljenju misao ne može razriješiti.« Koliko u tome ima paradoksalnosti za one koji Lévi-Straussa nazivaju apsolutnim racionalistom! Lévi-Straussov životopis pun je lutanja, slučajnosti i paradoksa. U četrnaestoj je godini bio oduševljen Marxom, Proudhonom i socijalističkim idejama; potom završava studij prava i filozofije, a naposljetku postaje i izvanredni profesor zbog teze s naslovom *Filozofski postulati teorijjskog marksizma*. U to je doba, kako kaže, želio postati filozof socijalističke stranke. Poslije ispita za izvanrednog profesora, koji je položio pod ujećajem »neke dro-

ge«, Lévi-Strauss se počinje zanimati za etnologiju i u 27. godini života postaje predavač sociologije na sveučilištu u Sao Paulu. Bila je to prilika da prvi put vidi antropologiju na djelu. Njegovi zapisi s putovanja po južnoameričkim tropima poslije su objavljeni pod naslovom *Tužni tropi*. Lévi-Strauss navodno nije volio ni studij ni život na sveučilištu, pa se četiri godine poslije vraća u Fancusku, pre-daje na nekoliko provincijskih gimnazija, kratko sudjeluje u ratu, a 1941. izmiče prognima Židova i prima poziv Rockefellerove zaklade za predavanja na newyorškoj Novoj školi za društvena istraživanja. Potkraj rata postaje ataše za kulturu pri Francuskoj ambasadi u New Yorku. Njegov pravi teorijski rad počinje dakle tek 1948. u 40. godini života, objavljivanjem brojnih članaka i knjige *Elementarne strukture srodstva*. Uslijedile su knjige *Rasa i povijest* (1952), dvosvećkana *Strukturalna antropologija* (1958), *Totemizam danas i Divlja misao* (1962), a od 1964. do 1968. slijedi objavljivanje četverosvećkanog djela *Mitologije*.

Vratimo se još časkom na Lévi-Straussov životopis. Citajući njegovu knjigu intervjua *Iskustva i izdaje* (1988), vidimo da je Lévi-Straussov život sastavljen od zanimljivih društvenih prizora i komadica. Za istim stolom i u istoj sobi s Lévi-Straussom sjede veliki filozofi Merleau-Ponty, Sartre, Camus, Simone de Beauvoir, Ricoeur, Lacan, Gurwitsch, političari poput François Mitteranda, povjesničari Lerou-Gourhan, Fernand Braudel i Henry Focillon, informatičar Shannon, antropolozi Lowie, Kroeber, Boas, Margaret Mead i Ruth Benedict, lingvisti Jakobson i Benveniste, književnici Simone Weil i André Breton, slikari Max Ernst, Georges Braque i još mnogi drugi. Za drugim pak stolom, s kojese kadkada uzimalo koliko je trebalo, sjede najrazličitije veličine: od Marka i Hegela do Freuda, Wagnera, Comtea, Durkheima, de Saussura, Roussseaua i drugih. Izbor navedenih osoba i njihovih mišljenja teško bi mogao poslužiti kao ključ za razumijevanje Lévi-Straussove misli, osim ako ga ne shvatimo kao dio gotove »strukture« čije dijelice treba ponovno sastavi-

ti u grandiozan mozaik u kojemu bi jedini potkraj drugih bili elementi matematičke i glazbe, matematika i teorije informacija, slikarstva i kulinarstva, botanike i magije, kemije i lingvistike, urbanizma i logike.

Što bismo već na prvi pogled mogli očekivati od mislioca koji želi sintetizirati navedena, tako različita, područja? Mogli bismo očekivati da ih pokuša srediti. Naše je očekivanje, naravno, opravdano. »Jednoga dana«, kaže nam autor, »ležao sam na livadi uz liniju Maginot: na toj me je livadi najviše impresionirao jedan cvijet, njegova proporcionalna i pravilnost konstrukcije, i to divljenje prema prirodnom skladu i poretku ostalo je u meni zauvijek.« Lévi-Straussova filozofija počiva dakle na idealu reda i geometrijskog izlaganja, na traganju za smislom u latentnim strukturama koje nisu jasno uočljive u pojavnome životu. Čarobna riječ postaje struktura, jer se veze između raznorodnih podataka i sistematizacija ne mogu iscripti njihovim nabrajanjem i kronološkim izlaganjem. Brojni filozofski sustavi XIX. stoljeća samo su prozivomni kôdovi slaganja podataka, ali oni ne iscriptuju one bezbrojne mogućnosti njihovih povezivanja. Moguće sistematičnije podataka samo su novi elementi beskonačnog slaganja skupa u kojemu su činjenice pokraj generalizacija, teorije pokraj podataka, logika pokraj svojeg sadržaja. Osnovna ideja, misao vodiča cjelog pokreta pod imenom *strukturnalizam*, kojemu je Lévi-Strauss dao odlučujuć ton, upravo je pokušaj da se nađe kôd svih kôdova, tj. da se sredi totalitet uz pomoć jednostavne formule. Taj je zadatak naravno osuđen na neuspjeh: jer svaki pokušaj da se nađe jednostavna formula za sve što postoji ili čak za sve što može postojati, samo geometrijskom progresijom umnaža poље činjenica za dalje slaganje. Ali ideal reda bio je samo norma.

Popis Lévi-Straussovih interesa, disciplina i njihovih činjenične osnove na prvi pogled nema istu težinu. Lévi-Strauss, naime, pokušava strukturirati područje znanja, tehnika i ponašanja primitivnih društava, to znači njihova jezika, mitova, totema, magije, umjetnosti i sl. i rijetko proširuje područje svojih

zaključaka na svremeno društvo. Ali njega zapravo ne zanima etnografija, to jest sami ljudi i njihov način življenja, nego način mišljenja ili, još apstraktnije, ona sila koja tjera ljude da kaos podataka ili okolnoga svijeta dovedu u smislen red i cjelinu, to jest ona izdvojenomska logika koja strukturira nered svremensku logiku koja strukturira nered prirodnoga života u smislenu kulturno jedinstvo. Podaci i tehnike kojima raspoložu primitivna plemena i svremene civilizacije nisu isti, ali je ta izvanvremenska ili izvanpovijesna sila strukturiranja identična kod jednih i kod drugih. U tome se sastoji Lévi-Straussov paracionalizam, u kojemu se kako su mu egzistencijalisti zamjerili, zanemaruje subjekt čovjek, aktivni čimbenik u transformaciji svijeta. Ali podemo li od pretpostavke da je sila zbog koje smo prisiljeni strukturirati svijet kako bismo se u nj uklopili, identična za sve ljude, onda je djelatna uloga čovjeka u usporedbi s njom jako mala. Pojedincu uvijek stoji na raspolaganju neki ograničen skup povijesnih i prirodnih činjenica, i on ne može djelovati drukčije negoli da ih skuplja i rabi za svoje ciljeve, za strukture koje će sljedećim naraštajima opet poslužiti kao sirov materijal njihovih struktura.

Mitsku misao koja je svojevrsna teorijska paradigma tog univerzalnog strukturiranja, najprimiernije ćemo objasniti Lévi-Straussovim pojmom *bricolage*, tj. uz pomoć aktivnosti domaćeg majstora. Kućni majstor ili »sam-svoji-majstor«, skuplja predmete ili dijelove predmeta »koji uvijek mogu poslužiti«. Ti dijelovi imaju samo polovično određenu namjenu; ona je s jedne strane dovoljna da mu ne bude potreban poseban alat i poznavanje svih zanata, a s druge strane nedovoljna da svaki dio dobije točno i strogo određenu namjenu. Svaki dio jest skup konkretnih i mogućih odnosa isodobno; dijelovi su operatori, a mogu se upotrijebiti radi obavljivanja bilo kakve radnje u sklopu jednoga tipa. Drugim riječima, predmeti ili dijelovi predmeta koje skuplja domaći majstor, s jedne strane već kulturno oblikovani, ali ga to ne sprečava da ih upotrijebi za konstrukciju potpuno različitih predmeta. Na isti se način rabi i elementi mitskoga mišljenja. Kao što se

djelovi staroga stola mogu upotrebljavati za izradu ljestava, tako se i mitemi ili slike koje služe kao simboli, odnosno djelomično fiksirane kategorije, mogu upotrijebiti za neku drugu namjenu, tj. za drukčije oblikovanje i klasifikaciju stvarnosti. Istodobno njihova je uloga dvostruka: stari stol može služiti staroj namjeni ali isto tako može postati dio potencijalno nove konstrukcije.

Krenemo li dalje razradivati metaforu, vidimo da transformacije već gotovih kulturnih predmeta i kategorija nisu kontinuirane. Svako grupiranje elemenata samo je realizacija jedne od potencijalnih struktura. S druge strane, elementi od kojih je stvoren stol mogu se ponovno razložiti i oblikovati novu strukturu. Pogledajmo kako ta dvostranost struktuiranja izgleda na drugim područjima. U glazbi se niz tonova struktuiranih u vremenu zove kontrapunkt, a njihovo slaganje u istom vremenskom odsjeku naziva se harmonija. U književnosti se priče ili bajke sastoje iz elemenata sastavljenih u vremenski niz. Ali odvojeno li elemente priče u njezine sastavne dijelove, možemo zamisliti niz novih odnosa između razlučenih dijelova, to jest potencijalni niz novih priča, od kojih je ona ispričana samo jedna od zamisljivih. Na isti se dvostruki način mogu struktuirati i drugi oblici kulture: oblačenje, ponašanje za stolom, oblikovanje djelovnika i sl. Ta dva suprotna strukturalna niza Lévi-Strauss označava parovima opomba: sustava i sintagme, metafore i metonimije ili paradigmatске serije i sintagmatskog lanca. Zbog lakšeg predočavanja recimo da vertikalnom nizu ili harmoniji odgovara sustav, paradigma ili metafora, a kontrapunkt ili horizontalnom nizu, sintagma (sintagmatski lanac) ili metonimija.

Metodu mitškoga mišljenja, ili mito-logiku, koja izražava one u društvu skrivene poruke, možemo izraziti i na sljedeći način. Pretpostavimo da poruku tvori 8 elemenata i da primatelj poruke u svakom nizu hvata samo manji broj elemenata koje šalje odašiljačelj poruke. Obavijest koju primatelj prima nalik je na orkestralnu partituru: u svakom nizu on hvata različite obavijesti iz iste cjelo-

vite poruke. Ponašnjanim poruke, dobiva se harmonija iz osakaćenih kontrapunktnih melodijnih nizova. Cjelovita poruka, partitura ili struktuirani obrasci; zato je produkt elemenata poruke i instanci njezina slanja.

Tu metodu razlučivanja elementarnih struktura kojom će se pokazati da je ona tek element u totalitetu mogućih struktura, Lévi-Strauss je počeo već u svojoj prvoj knjizi o strukturama rodstva, ali puni je doseg došla u njegovim *Mitologijama*. Dok se u prijašnjim radovima zadovoljio zatvorenim sustavima, tj. strukturama čiji su se elementi mogli razlučiti, pobrojati i nanovo struktuirati, i dok se tim postupkom moglo anticipirati empirijsko nalazanje »odsutnih struktura«, u *Mitologijama* Lévi-Strauss je pokušao pokazati kako funkcionira struktuiranje i transformiranje elemenata mitškog mišljenja čiji se iscpni popis zapravo ne poznaje. Pridružujući mitemima elemente jezičnih, društvenih, umjetničkih i drugih sustava, zadatak je postao neizvediv. Na kraju svojega životnog djela Lévi-Strauss diskretno pretvara znanstveni zadatak u predmet totalnog umjetničkog djela. Tako se onaj početni kaos koji je trebao struktuirati, ponovno pretvara u kaos, ovaj put u genijalan kaos struktura. Evo kako to kaže Strauss na kraju *Mitologija*: »Zar ova slika nije upravo slika samog čovječanstva i slika svih manifestacija života: ptica, leptira, školjaka i drugih životinja, biljaka i cvjetova, čija evolucija razvija i mijenja oblike, ali uvijek samo zato da bi se završili i da na kraju, od prirode, od života, od čovjeka, od svih tih istančanih i profinjanih djela kao što su jezici, društvene institucije, običaji, umjetnička remek-djela i mitovi, da od svega toga, kad utrnu posljednje svjetlosti vatrometa, ne ostanu ništa, ama baš ništa?«

Vratimo se zato jednostavnijim strukturama i jednostavnijim metodama, našem domaćem majstoru. Njemu su na raspolaganju uvijek ograničena sredstva, ograničen broj predmeta. Osim toga on mora raspodijeliti još elementarnijim »znanjima«. Ta elementarna »znanja« sastoje se, prema rezultatima strukturalne lingvistike, od parova binarnih

opomba. Naš domaći majstor mora na neki način znati gdje je spremio svoje predmete: gore ili dolje, lijevo ili desno, s lijeve ili s desne strane, unutra ili vani. On ih, ovisno o karakteru predmeta koje slaže, može poslagati na drugu namjenu: sjeverno ili južno, u hladno ili toplo, na nebo ili na zemlju. Predmeti također mogu biti dobri ili loši, ugodni ili neugodni, opasni ili susretljivi, vlažni ili suhi, mali ili veliki. Bez obzira na to kako ih spremio, on se mora služiti parovima binarnih opomba. Poslijte, on ih može ponovno razložiti na nove — recimo: desno gore ili lijevo dolje. Ali prema Straussu, izbor tih opomba nije slučajna, kao što ni u jeziku opomba samoglasnika i suglasnika nije slučajna, i taj »nužni izbor« dovodi do novih veza između predmeta i ideja.

Uzmimo za primjer Straussov poznati »kulinarški trokut«. Svako društvo na određeni način zadovoljava glad. Ono može pripremati namirnice ili ih jesti sirove. Na djelu su zato dva para binarnih opomba: opomba kulture i prirode, i opomba preradenoga i nepradenoga. Pripremljeno jelo je preradeno na planu kulture, trulo je preradeno na planu prirode, a sirovo je nepreradeno jelo između prirode i kulture. Tom trokutu, uz pomoć intelektualne gimnastike, kako kaže Edmund Leach, odgovara jedna razvijenija struktura, struktura načina kuhanja i prirodnih elemenata: 1. *Pečenje* je proces u kojemu se meso dovodi u vezu s vatrom bez posredstva kulturne sprave, 2. *Pirjanje* je proces kojim se sirova hrana svodi na razlaganje slično prirodnom truljenju, ali zahtijeva posredstvo vode i posude, predmeta kulture, 3. *Dimljenje* je proces laganog ali potpunog pripremanja bez kulturne sprave ali posredstvom zraka. Tako pečenje odgovara vatra bez kulture, pirjanju voda s kulturom, a dimljenje zrak bez kulture. Pečenje i dimljenje su prirodni procesi, a pirjanje je kulturni, ali s obzirom na krajnje proizvode dimljena hrana pripada kulturi, a pečena i pirjana pripadaju prirodi. Osnovna misao takvog struktuiranja jest u činjenici da ljudska bića uz pomoć društvenih konvencija određuju što jest a što nije hrana. Budući da je hrana spoj prirodnih i kulturnih činjenica, Strauss pretpostavlja da postoji shematska

homologija između vrsta hrane i društvenih konvencija. Razrada Straussove homologije prirode i kulture s obzirom na hranu pokazuje da transformacijom osnovne strukture dobivamo vrste jela koja se stupnjuju prema društvenom ugledu, prema načinu i vremenu serviranja, prema primjerenosti određenom spolu ili stanju zdravlja, a ta struktura jest temelj nove strukture, strukture ponašanja za stolom.

U takvom postupku vidimo bitnu razliku između dotad u antropologiji prevladavajuće funkcionalističke teorije i strukturalizma. Dok za funkcionalizam stvari služe primarno za zadovoljavanje određenih kulturnih potreba, za strukturalizam su stvari primarno predmet mišljenja. Strauss to izriče efektinom formulom: namirnice, kao i totemske vrste nisu samo *dobre za jelo*, nego su ponajprije *dobre za mišljenje*. Stvari su dakle primarno elementi struktuiranja mišljenja, a tek neizravno elementi zadovoljavanja ostalih fizioloških ili ekonomskih potreba. Fiziologija i ekonomija su tako derivat osnovne misaone i racionalne strukture.

Prema Lévi-Straussu postoje tri elementarne strukture, koje proizlaze iz funkcionalnih oblika razmjene: 1. *razmjena žena*, koja učiće na strukturu rodstva, 2. *razmjena dobara*, koja učiće na društveno-ekonomsku strukturu i 3. *razmjena informacija*. Iz tih funkcionalnih elemenata proizlaze ostale strukturalne permutacije koje se mogu iskazati i u obliku zakonolikh relacija: primjerice, egzogamija pretpostavlja otvorenost i na planu društvene organizacije upućuje na totemsku ravnopravnost, dok endogamija upućuje na zatvorenost kasta i njihovu hierarhičnost. Ili: binarna opomba »zatvorenost — otvorenost« s obzirom na razmjenu informacija odgovara paru »authtonost — razvoj«, što se može izraziti i na sljedeći način: što je kultura zatvorenija, to je autohtonija ali dekadentnija, ili obratno: što je kultura otvorenija, to će više gubiti identitet, ali će biti progresivnija.

Permutacije elementarnih ili deriviranih struktura tipična su karakteristika Straussova stila i verbalne i matematičke kombinatorike,

dajući mu ton znanstvene strogosti. Uz pomoć te antropološke algebre, Strauss je otkrio ili konstruirao brojne skrivene veze između različitih oblika ljudskoga znanja, ali to povezivanje najdisparatnijih stvari često nalikuje na verbalnu igru čija se pravila mijenjaju u skladu s novim predmetima, pa nas obuzima opravdan strah da njegovu metodu nećemo moći slijediti. Iz strogosti stvorenih struktura probija svojstvena strast prema igri strukturiranja, strast koja poprima hladan i strog znanstveni oblik. Jednom je prigodom spisateljica Simone de Beauvoir tako točno opisala Lévi–Straussovo proturječje: »Plašio me je svojom hladnokrvnošću, ali se njome vješto igrao; bio mi je jako zabavan kada je nezainteresirano, mrtvačkoga lica svojim slušateljima izlagao ludilo strasti.« Ali to proturječje

nije samo Lévi–Straussovo. »Osnovna oporba«, kaže Strauss, »majka sviju drugih što ih u izobilju ima u mitovima jest baš ona koju iskazuje Hamlet u obliku ipak previše lakovjerne dileme. Jer čovjeku nije sudbinom dano da bira između biti ili ne–biti.

Izvjestan mentalni napor... koji će nestati samo kada i čovjek nestane sa svjetske pozornice prisiljava ga da prihvati dvije proturječne očitosti od čijeg sudara podrhtava njegova misao. Da bi neutralizirao njihovu suprotnost, on stvara beskonačan niz drugih binarnih distinkcija koje ne uspijevajući riješiti onu prvu antinomiju, čine samo to da se ona u sve manjim rasponima umnožava i održava.«

Daržo Polšek